

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että etuuksien erilaiset hakuajat tuottavat usein asiakkaille talouden hallinnan haasteita. Myönnettävä etuus voi vaihtua ja etuuden vaihtuminen toiseksi voi aiheuttaa viivästyksiä etuuksien maksatuksessa. Viivästymiset lisäävät harkinnanvaraisen toimeentulotuen tarvetta. Pohjois-Savon hyvinvointialue kannattaa etuuksien maksatuksen hakuajojen yhtenäistämistä.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että kaikenlainen sääntelyn selkeyttäminen ja yhdenmukaistaminen on kannatettavaa. Yhdenmukaistaminen edesauttaa hyvinvointialueella tehtävän sosiaalihuollon sekä sosiaalityön, ja yleisesti ottaen asiakkaiden ja potilaiden kanssa tehtävän työn sujuvoittamista sekä helpottaa osaltaan yhteistyön tekemistä esimerkiksi Kelan kanssa. Tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistäminen selkeyttää sosiaaliturvan kokonaisuutta ja uudistuksen toimeenpanoa.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Digitalisaation hyödyntämisen osalta tärkeintä on pyrkiä sähköisten kanavien yhtenäistämiseen, sekä niiden asiakkaiden tukemiseen, jotka eivät syystä tai toisesta pysty hyödyntämään digitaalisia palveluita. Pohjois-Savon hyvinvointialue kannattaa kaikkia sellaisia toimia, joilla viranomaisten välistä yhteistyötä voidaan sujuvoittaa ja muun muassa tiedonkulkua ja vastuunkantoa parannetaan. Huomioitavaa kuitenkin on, että kaikissa lainsäädännön muutoksissa, joilla on vähäistä suurempia vaikutuksia viranomaisten toimintaan, on annettava riittävä aika toimeenpanon valmisteluun sekä riittävät resurssit.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että huomiota tulee kiinnittää asiakkailta saadun palautteen perusteella monialaisen työ- ja toimintakyvyn arviointiin sekä monialaisen suunnitelman laatimiseen. Suunnitelman tulisi olla ajantasainen, asiakkaan sekä eri toimijoiden käytettävissä. Näin ollen asiakas- ja potilasasiakirjojen dokumentointiin tulee kiinnittää huomiota, jotta asiakkaan tilanteeseen vaikuttavat tekijät tunnistetaan ja voidaan jakaa asiantuntijoiden kesken. Samoin merkittävää olisi saada lukuisiin tietojärjestelmiin pirstaloitunut tieto yhdistettyä ja koostettua asiakkaan edun mukaisesti.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että on hyvä, että työkyvyn ja työkyvyttömyyden käsitteitä ehdotetaan selkiytettäväksi. Työkyvyn mittaamisen tulisi olla moniammatillista ja tutkittuun tietoon sekä menetelmiin perustuvaa.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Pohjois-Savon hyvinvointialue katsoo, että lainsäädännön tulisi tukea entistä joustavammin jokaisen osallistumista työelämään tilanteissa, joissa henkilö on osatyökykyinen tai hänellä on muita syitä, jotka estävät kokoaikaisen työskentelyn. Lainsäädännön tulisi tukea etuuksien joustavaa yhteensovittamista ansiotuloihin sekä kannus-taa palveluiden piiriin työ- ja toimintakykyä edistävästi.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Pohjois-Savon hyvinvointialue arvioi, että palvelutarpeen arviointia ja palveluita on kannattavaa järjestää monialaisesti niille asiakkaille, jotka jäävät etuuksien ja palveluiden väliinpuotajiksi. Asiakkaiden edun mukaista on saada palvelutarpeen arviointi monialaisesti laadittua, mutta tarvitaan myös pitkäjänteistä eri viranomaisten yhteistyössä tehtävää suunnitelman toimeenpanoa.

Sinällään velvoittavuuden lisääminen palvelutarpeen arviointiin tai palveluihin osallistumiseen on arvioitava, mutta toisaalta huomioitava, että asiakkuuksissa on erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä, joilla on jo ennestään mittavaa palveluiden tarvetta sekä -vajetta, ja syrjäytymistä yhteiskunnan palveluiden piiristä. Tärkeintä on, että mahdollisuus palvelutarpeen arviointiin ja tosiasialliseen palvelun järjestämiseen syntyy tilanteessa, jossa asiakas on itse halukas ja motivoitunut tilanteensa muuttamiseen.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että työmarkkinatuen toimivuutta tulisi arvioida tilanteissa, jossa henkilön etuus on työmarkkinatuki, vaikka hän ei ole tosiasiallisesti työkykyinen. Samoin paljon palveluita tarvitsevien erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden ensisijainen etuus ei voi olla työmarkkinatuki.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12) 5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

On vaikeaa arvioida, kuinka paljon etuusjärjestelmällä voidaan tukea jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumista. Ensisijaista lienee varmistaa oppimisen mahdollisuudet erilaisille oppijoille etuuksien avulla jatkuvaan oppimiseen kannustaen.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että opintotuen tulisi olla riittävän kannustava ja ensisijainen etuus suhteessa mm. perustoimeentulotukeen tai työttömyysetuuteen.

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Pohjois-Savon hyvinvointialue kannattaa opintotukijärjestelmän kokonaisuudistusta siten, että järjestelmästä saadaan selkeämpi ja kannustavampi. Opintotuen, asumistuen ja opintolainan kokonaisuus on kannattavaa yhdistää kokonaisuudeksi, jota opiskelijan on helpompi hallita.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15) 6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Lapsilisän uudistamisessa merkittävää on keskittyä lapsiperheköyhyyden poistamiseen ja köyhyysriskissä olevien lapsiperheiden näkökulmaan.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Sosiaaliturva lainsäädäntöä tulee tarkastella kokonaisuutena siten, että keinot lapsiperheköyhyyden estämiseksi ovat kokonaisuutena käytössä. Tämän suuntainen toiminta ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoisuutta.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Asumistuki on aiheellista säilyttää ja sen määrää tarkastella suhteessa matalapalkka-aloihin sekä pitkäaikaiseen asumistuen tarpeeseen.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa näkemyksensä, että komitean ehdotus on oikean suuntainen, mutta tavoitteen tulisi olla se, että toimeentulo-tuen rooli palautuu sille lainsäädännössä säädettyyn tarkoitukseen väliaikaisena ja viimesijaisena tuen muotona, jolloin rooli perusturva säännönmukaisesti täydentävänä tuen muotona tulee saada loppumaan. Hyvinvointialue on samaa mieltä komitean kanssa siitä, että yhteistyö Kelan kanssa tulee saada tiiviiksi ja toimivaksi ja että asiakkaiden oikeutta palvelutarpeen arviointiin ja oikea-aikaisiin palveluihin tulee edistää entisestään hyvillä ja yhtenäisillä toiminta-käytännöillä.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että ensisijaisten etuuksien tulisi olla sillä tasolla, että perustoimeentulotukea ei tarvitsisi erikseen hakea. Samoin kaikkien etuuksien tulisi kannustaa ja motivoida mm. työllistymiseen tai opiskeluun.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Pohjois-Savon hyvinvointialue huomauttaa, että yhteistyö sosiaalihuollon kanssa on sujuttava saumattomasti, jolloin komitean ehdottamaan järjestelmään olisi hyvä pohtia myös sosiaalihuollon liittämistä mukaan.

Hyvinvointialue kannattaa komitean ehdottaman selvityksen tekemistä ja sitä, että kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ja rooli yleisesti tarkennetaan ja täsmennetään.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

Pohjois-Savon hyvinvointialue tuo näkemyksensä esille, että ennen kuin luodaan uudenlaisia malleja, tulisi panostaa olemassa olevien säännösten toimeenpanoon. Sosiaalihuoltolain omatyöntekijää koskeva sääntely ja sen täysimääräinen toimeenpano ja prosessien käyttöönotto hyvinvointialueilla tulee resursoida ja siihen kohdentaa esimerkiksi koulutuksellista tukea ennen kuin luodaan uusia vastuutyöntekijämalleja. Niiden henkilöiden osalta, joilla ei ole asiakkuutta sosiaalihuoltoon, voi olla tarpeen luoda komitean ehdottama vastuutyöntekijämalli.

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden aluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Yhtenäistämisen etuna nähdään kokonaisuuden selkiytyminen ja etuuksien sekä palveluiden oikea-aikaisuus asiakkaille. Haasteellista yhtenäistämässä on varmasti eri toimijoiden välinen yhteistyö ja tiedonkulku eri järjestelmien sekä toimintakokonaisuuksien välillä.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa, että merkittävää on etuuksien ja palveluiden selkeyttäminen ja yhdenmukaistaminen, työ- ja toimintakykyyn vaikuttaminen työ- ja toimintakykyä lisäävästi ja sitä ylläpitävästi. Lisäksi toimijoiden kirjaamiseen, tilastointiin, tiedolla johtamiseen ja vaikuttavuuden seurantaan, raportointiin ja näiden yhteensovittamiseen tulee kiinnittää huomiota.

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä aluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Tärkeää on määritellä keskeiset käsitteet selkeästi ja johdonmukaisesti siten, että kaikki toimijat ymmärtävät ne samansuuntaisesti

Paahto Marena
Pohjois-Savon hyvinvointialue